

‘Jaar niets doen om me op te laden’

De muzikale poëzie van de voorstelling *Duende* brengt acteur Gijs Scholten van Aschat (49) van het volle podiumleven naar de luwte. Een jaar zal hij niet op het toneel staan, daarna wacht Toneelgroep Amsterdam. ‘Ik wil even ademhalen.’

INGRID BOSMAN

Eerst is er de bravoure. Op verzoek van de fotograaf zit de gevierde acteur op een bank van het winderige hotelterras. Armen gespreid op de rugleuning, onderbeen op de knie. Hier poseert de Gijs Scholten van Aschat van *Cloaca*. Daarna dringt de breekbaarheid zich vanzelf op. In een hoekje van de lounge vertelt de gevierde acteur over zijn nieuwe theateravontuur met flamencogitarist Eric Vaarzon Morel. Hier spreekt de Gijs Scholten van Aschat van *Duende*. Zacht, maar indringend.

“Eergisteren heb ik nog een gedicht toegevoegd, van de Spanjaard Jose Angel Valente. Het heet *Niet verder*. Het gaat over iemand die zegt: soms, als ik liefde wil geven, wordt iets heel anders verstaan.”

Hij reciteert: “Brood wordt dood. Ik zeg vriendschap, de ander trekt een mes. In de liefde verbergt zich een adder, een mes.” Korte stilte. “Ik vind dat zó mooi verwoord. Iedereen heeft dat wel, dat je iets doet, en dat de ander later het tegenovergestelde blijkt te hebben geïnterpreteerd. Het zegt iets over hoe we communiceren. Hoe mensen met elkaar omgaan.”

In *Duende* komen taal en muziek van het zuiden samen. Spanje, Portugal, Brazilië, Argentinië. Vaarzon Morel speelt gitaar, Scholten van Aschat leest voor. Gedichten maar ook korte verhalen, van Pessoa, Lorca, Cernuda, Drummond de Andrade. Het is Van Aschats persoonlijke keuze uit tientallen teksten. “We beginnen met Lorca, om het Spaanse gevoel goed neer te zetten. Het land, de muziek. Met Borges voegen we het Argentijnse machismo toe. De messengevechten, de dapperheid. Langzaam gaan we dan naar de taal, de poëzie, het woord. Langs thema’s als: wie ben ik, kijken, de liefde.”

De zoektocht naar materiaal, de

keuzes: het was een ontdekkingsreis op zich. “Je zit te bouwen, dat is het eigenlijk. Dit is wat ik mooi vind. Wie dit programma ziet, ziet ook iets van mij. Het is intiem.”

Wat zien ze van Scholten van Aschat? Plotseling afhoudend: “Dat weet ik niet. Dat moet je zelf maar zien. Ik speel geen rol, natuurlijk. Ik zit daar als mezelf. Ik heb me ook nooit afgevraagd of de mensen het mooi zullen vinden. We leggen helemaal niets uit, iedereen moet z’n eigen verhaal maken.”

De titel *Duende* is ontleend aan een begrip uit de flamencocultuur en verwijst naar een extatische gemoedstoestand. “Lorca noemt het bezieling. Het is ook hartstocht, melancholie. Een staat van zijn. Er zitten wel heftige gedichten in, maar als je flamenco zingt is het rauwer. Poëzie schept iets meer afstand. Als je gaat schreeuwen, ga je het te veel voelen.”

Waarom dit het goede moment is voor dit programma? “Ik ben al een tijdje met poëzie bezig. En ik was wel toe aan iets kleins, iets persoonlijks. Ik heb op het toneel *Liaisons dangereuses* gedaan, *De geschiedenis van de familie Avenir* – veel mensen, veel voorstellingen, grote zalen, grote rollen. Het is een bewuste keuze, in de zin van laat me effe. Dit is een voorstelling die je bij wijze van spreken met je ogen dicht zou kunnen zien. Ik heb dit niet opgezet om iets te bewijzen, maar omdat ik het fijn vind om te doen.”

Na de tournee met *Duende* verdwijnt Gijs Scholten van Aschat even van het toneel. “Normaal weet je nu al dat je volgend jaar op deze datum om kwart over acht in Dronten op moet. Ik wil even ademhalen. Meer doen wat op m’n pad komt. Ik wil me een beetje opladen voor wat daarna allemaal komt. Ik wil ook weer gaan schrijven, daar heb ik veel zin in.”

Het podium is geduldig. Vanaf najaar 2010 maakt Gijs Scholten van Aschat deel uit van het vaste ensemble van Toneelgroep Amsterdam. “Het was niet iets waar ik op gerekend had. Het is een mooi gezelschap, maar ik ken het niet van binnenuit. Ik ken de andere acteurs, maar ik heb nooit met ze gewerkt, en hetzelfde geldt voor regisseur Ivo van Hove. Dus je moet kijken of je er in past. Ik zie dat als een uitdaging.”

Het is eigenlijk ook de enige nieuwe bestemming die Nederland nog

te bieden had voor Scholten van Aschat, die tot nu toe werkte bij Het Toneel Speelt, Orkater en Het Zuidelijk Toneel. Zijn collega en vriend Pierre Bokma, die al eerder aan TGA was verbonden, maakte recentelijk bekend dat hij met regisseur Johan Simons meegaat naar Duitsland, naar de Münchner Kammerspiele. “Hij gaat daar ook niet permanent naartoe, hoor. Maar het blijft spannend, ook voor één productie per jaar. De theatercultuur daar is enorm, als acteur ben je in Duitsland echt iemand.”

Niets voor hem zelf? “Ik zie mezelf niet in München wonen. Ivo van Hove maakt met Toneelgroep Amsterdam ook veel producties in het buitenland. New York, Duitsland; het lijkt me hartstikke leuk om daar met zo’n groep mee te spelen. Maar ik kom ook graag terug. Het heeft ook met de taal te maken; als ik me in een andere taal moet uitdrukken ben ik toch alweer gehandicapt.”

De acteur haalt een verhaal van Cernuda aan dat ook in de voorstelling zit: ‘Het niets doen’. “Hij beschrijft een baai, een strand, heerlijk om daar te zonnen en de liefde te bedrijven. Maar zou je de rest van je leven zo kunnen doorbrengen? Als ik een week aan het strand zit, heb ik alweer allemaal dingen bedacht die ik wil gaan doen. Iedereen is ermee bezig, maar wie maakt er nou echt werk van het leven op zich? Het leven om ’t leven? Ik ben er ook slecht in. Veel van mijn genot zit in wat ik doe, mijn werk.”

In het komende jaar wil hij vooral dingen doen die hij nooit eerder heeft gedaan. “Alleen, ook. De laatste keer dat ik een hele tijd alleen ben geweest was op m’n vijftiende, toen ik een tijd in Canada heb gezeten. Ik ben er wel weer benieuwd naar, hoe dat is. Ik wil een lange fietstocht maken, door de Pyre-

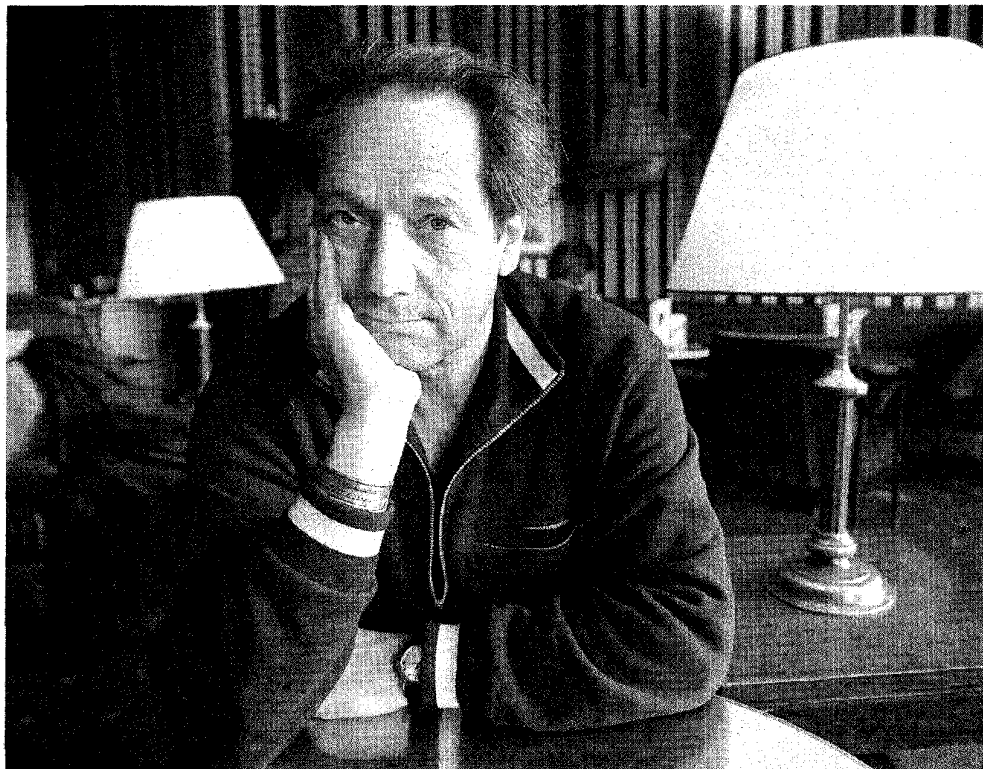
neeën of zo.”

Het idee om een jaar vrij te nemen, ontstond ook op de fiets. “Ik maakte een tochtje in de buurt van De Kaag, toen ik letterlijk en figuurlijk van de kaart raakte. Ik was ergens veel te ver naar links gegaan en van het stukje plattegrond gereden dat ik bij me had. Als je je eenmaal in dat niemandsland bevindt, kun je ineens overal naartoe. Het was even alsof ik niet bestond, en dat was zo’n lekker gevoel dat ik dacht: dat zou ik vaker moeten hebben. Dus ik gooi m’n kaart weg, neem geen agenda mee, en ik zie wel wat er komt.”

“Je moet je ontwikkelen, blijven verrassen, nieuwe dingen doen. Het risico is dat er wordt gezegd: dat had -ie beter niet kunnen doen. Maar dat is beter dan: dat weten we nu wel.”

Duende, met gitarist Eric Vaarzon Morel en acteur Gijs Scholten van Aschat. Tournee tot en met 15 februari.

‘Het was even alsof ik niet bestond, en dat was zó’n lekker gevoel’

Gijs Scholten van Aschat: ‘Ik ben er wel weer benieuwd naar, hoe het is om een tijd alleen te zijn.’

FOTO EVERT ELZINGA/ANP